

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله والمفتی کہ دین آوان سعادت توامان رسالہ متبرکہ
مستفہ بہ

تنسیخ الاصفیاء حیات الانبیاء

مستفہ

مقبول بارگاہ ایزدی مولانا مشتاق احمد صاحب انیسوی
چشتی صابری مستفہ تخصیص المنال وغیرہ حسب الارشاد
فیض بنیاد جناب مولوی عبدالسلام صاحب مفتی شملہ و جناب

پیر جی حبیب صاحب ایام مسجد شملہ
سلاہ
بہارِ نبوی ص ۱۰۰

بِسْمِ اللَّهِ الرَّ

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى رَسُولِهِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ
 وَكَوْنِهِ أَجْمَعِينَ دَائِمًا أَبَدًا إِلَى يَوْمِ الدِّينِ آمَنَّا بِعَدْلِ سِرِّهِ بِقُصُورِ دَلَامِ مَشْأَوِصِ
 نَامِ حَسَابِ بَعْضِ دُكُتَانِ فِي عَمَلِ بَارِ دَرِ ثَبَاتِ حَيَاتِ جَمِيعِ أَنْبِيَاءِ بَعْدَ زُفَاتِ لَا سَيِّمًا
 اِنْثَبَاتِ حَيَاتِ فَضْلِ الْأَنْبِيَاءِ سَيِّدِ الْكَامَاتِ شَرَفِ الْخُلُوفَاتِ عَلَيْهِمُ الْعَالَمُ الْفُضُولَاتِ وَتَحِيَّاتِ
 دُرُوقِ جَنَدِي نَكَّارِ دُورِ حَرْجِ بَعْضِ الْخَبَرِ صَحِيحِ وَأَثَارِ قُوَّةِ دُرُوقِ هِمِ ابْنِ حَقَرِ الْبَرِيَّةِ شَيْكُنِ شَهْدَةِ آثَرِ
 بَرِ بَانِ تَسْلِمِ سِيَّارِ دُورِ وَلَا يَدَاكَ مَسْئَلَةِ حَيَاتِ أَنْبِيَاءِ تَتَّفِقُ عَلَيْهِ بُوْدَةُ هَسْتِ قَدِيحًا وَحَدِيثًا بَابِ جِهَوْرِ
 اَزْمُخْدِنِ قَهْقَارِ وَبَحْرِ عِلْمِ تَقِي الدِّينِ ابْنِ تَيْمِيَّةٍ وَتَلْمِذِ اِيْشَانِ عَلَامَةِ شَمْسِ الدِّينِ ابْنِ قِيَمٍ وَبِشْكَ
 بِيروَانِ اِيْشَانِ كِهْ دَرِ بَانِ دُرُوبِلَادِ هِنْدِ دُكُتَانِ پِيَادَا شَهْدَةِ اَنْدَكْسَةِ عَالَمِ مَعْتَبَرِ وَفَاضِلِ سِتْنَدِ الْكَلَامِ
 اِيْنِ سَلْسَلَةِ نَكْرَدِهْ وَنَهْ دُرُخْلَافِشْ قَلَمِ بَرِ دَهْشْتِ خَاكَسَارِ وَلَا اَحَادِيثِ ثَبُوتِ حَيَاتِ لَقْلُ مَكْنِدِ بَعْدِ
 اَزَانِ هَمْدِ خَشَاتِ وَاعْتِرَاضَاتِ مَخَالِفِيْنَ بَا اِنْ بِيْخِ وَبُنْ مَبْكِيْتِ بَحْوَلِ اَللّٰهُ تَعَالٰى وَتَوْصِيْقَةِ فَاوَلِ
 دُرُسْنِ اَبْنِ رَا حِيْجِ دَرِ بَابِ وَفَاةِ اَلنَّبِيِّ اَزْوَاسِ ابْنِ اَوْسِ صَحَابِي رَضِيَ اَللّٰهُ عَنْهُمْ وَوَلِيْسَتْ
 قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ مِنْ أَفْضَلِ أَيَّامِكُمْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فِيهَا
 خُلِقَ آدَمُ وَفِيهِ التَّخْفَةُ وَفِيهِ الصَّمْعَةُ فَأَكْثَرُ مَا عَلَى مِنَ الصَّلَاةِ فِيهِ فَإِنَّ
 صَلَوَاتِكُمْ مَعْرُوضَةٌ عَلَيَّ فَقَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ كَيْفَ تَهْرُصُ صَلَوَاتَنَا عَلَيْكَ
 وَقَدْ أَرَمْتَ يَعْنِي بَلَيْتَ قَالَ إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ عَلَى الْأَرْضِ أَنْ تَأْكُلَ جَسَادَ الْأَنْبِيَاءِ
 اَنْتَهِي دَرِ بِنِ حَدِيثِ حَضْرَتِ سِرِّ اَنْبِيَاءِ اَخْوَابِ هِرْدُوسِ اَصْلِي اَسَدِيَّةِ سَلَامِ اَرشَادِ سَيِّدِ اِيْنْدَكْسَةِ رُوحِ جَمْعِ
 بَسِيَّارِ دُرُوبِ بَرِ سَيِّدِ بَرِ بَرِ اَنْ پِيَادَا كِهْ دِهْ شَهْدَةِ آدَمِ وَهَمْدِ بَرِ رُوزِ تَهْنِجِ اَوَّلِي وَتَانِيَهْ نَوَاشِدِ
 بَدَرِ سَيِّكِهْ دُرُودِ شَمَائِلِشْ كِهْ دِهْ شَبُورِ بَرِ بَرِ شَخْصِ عَرْضِ كِهْ دُجُطُورِ دُرُوبَا اِيْلَانِ نَزْدِ اَخْفَرِ

ابن حجر ص ۱۱۹

پیش کرده خواهد شد حال آنکه آنجناب بوسید یعنی خاک شده باشند حضرت بنی صلی الله علیه و سلم در
 جوارش فرمودند بدستیکه خدایتعالی بر زمین خوردن اجساد انبیاء حرام کرده است و بهرین صفت
 در سنن ابن ماجه حدیثی دیگر از ابی الدرداء صحابی رضی الله عنه نقلیه رسیدیم که میفرمود
 و در آن حدیث این قدر جمله زیاده مروی شده است **فَنَبِيٌّ اللَّهُ حَتَّى يُرْزَقَ** یعنی بنی الله
 زنده میباشد و رزق داده میشود و تا چه حد این حدیث را قبول نمیکنیم و غیر مجروح است در حدیث اول
 مابین صحابی و ابن ماجه چهار راوی واقع اندیکه ابوبکر ابن ابی شیبه دوم حسین بن علی
 سیوم عبد الرحمن بن یزید چهارم ابوالاشعث نسبت راوی دوم در تقریب کلامه صدق
 نوشته و هر سه باقی را ثقة گفته و در روایت دوم مابین ابودرداء صحابی رضی الله عنه
 و ابن ماجه ششم اسطره واقع شده اندیکه عمر بن سواد دوم عبد بن وهب سیوم عمر بن
 اسحاق این هر سه را در تقریب ثقة گفته است چهارم سعد بن ابی بلال پنجم زید بن اسیم
 ششم عباده بن نسی چهارم را صدوق پنجم را مقبول ششم را ثقة فاضل نوشته و
 در فضیلت آخرین علامه جلال الدین سیوطی در کتاب شرح الصدور حدیث ندارد از سنن ابی
 داود و حاکم هم مابین الفاظ نقل میکنند و آخرهم ابوداود و الحاکم عن اوس بن اوس
قَالَ كُلُّ رَسُولٍ اللَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَكْثَرُ مَا مِنْ الصَّلَاةِ عَلَيْكَ فِي يَوْمٍ أَتَجَمَعُ
فَكَانَ صَلَواتُكُمْ مَعْرُوضَةً عَلَيَّ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَكَيْفَ تُعَرِّضُ صَلَواتُنا عَلَيْكَ
وَقَدْ أَرَمَتْ بَعْدَ بَلِيَّتٍ فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ عَلَيَّ أَجْسَادَ الْأَنْبِيَاءِ وَدَر
تَرْغِيبُ تَرْهِيْبًا فقط عبد العظیم حدیث اوس بن اوس را از نسائی و ابن جبان هم خارج کرده و
 سرآمد ششمین علامه شهاب الدین قسطلانی در مواهب لدنیة انبیاء و غیره مابین الفاظ روایت
 میکنند و قد روی البیہقی و صحیحة من حدیثه انس ان رسول الله صلى الله عليه وسلم
قَالَ لَا أَنْبِيَاءَ أَحْيَاءٌ يُصَلُّونَ فِي قُبُورِهِمْ ترجمه - روایت ست از انس رضی الله عنه
 تحقیق رسول الله صلی الله علیه و سلم فرمود انبیاء در قبور خود زنده هستند نماز میکنند و انتہ
 و از شرح الصدور معلوم میشود که علاوه بیهقی ابویعلی و ابن مندہ نیز حدیث ندارد روایت کرده اند
 اخباره بخند و آخرهم ابویعلی و البیہقی و ابن مندہ عن انس ان النبی صلی الله عليه وسلم

خارج الصدور
صفحه ۱۸۱

موجب است
جلالتی صفحہ ۱۸۱

قال لا انبياء احياء في قبورهم كيملون - انتهى - ودر مواهب حديث سبقي نقل کرده
 حدیثی از صحیح مسلم آورده میگوید که شواهدی در صحیح مسلم منها قوله صلى الله عليه
 وسلم مرأت موسى وهودا كنتم تصلي في قبورهم - یعنی میفرمایند حضرت بنی صلی الله علیه
 وسلم که شتم بر من و او در قبر خود ایستاده نماز میگذازد - انتهى - خاکسار کاتب الحروف
 میگوید که صحیح مسلم در باب الاسرار حدیث دیگر منبث حیات انبیا موجود است و چنانکه بن حدیث
 نقل کرده صاحب مواهب بر نماز گذاردن حضرت موسی علیه نبیاً و علی الصلوة والسلام
 ولالت میبار و از ان حدیث مناسک جم ادا نمودن از حضرت موسی و حضرت یونس علیهم السلام
 ثابت میشود و هوندا عن ابن عباس رضی الله تعالی عنهما ان رسول الله صلى الله عليه وسلم
 من یودی الارزق فقال ای واد هذا افضا کوا هذا اودی الا نزل قال کانی انظر الی
 موسی هابطاً من النبیة وله جوارح الی الله بالقلیة ثم انی علی طهر شاف فقال ای تنبیه کذا
 قالو تنبیه طهر شاف قال کانی انظر الی یونس بن مسمی اعلی لانا قد حرماء جعله علیه جنة من
 صوفی خطام فاقنه خلابة وهو یکنی قال ابن حنبل فی حدیثهم قال هیئتکم یعنی لیفا که
 ترجمه - روایت است از ابن عباس رضی الله تعالی عنهما بدستیک رسول الله صلی الله علیه وسلم
 بروادی از رقی گذشت تنه پس فرمودند این کدام داوی است صحابه عرض کردند داوی از رقی
 است حضرت بنی صلی الله علیه وسلم فرمودند گویا که می بینم موسی را که فرود می آید از نشیمن خداست
 الی یک میگویی پسر سید نم بر بر شاف فرمودند این کدام تنبیه است صحابه عرض کردند تنبیه بر شاست
 فرمودند گویا می بینم یونس بن مسمی را بر نایقه سرخ موی مرغول سوار شده و بروی جبهه پشت است
 و بهار نایقه اش از پوست خرماس تنیک میگویی انتهى - امام نووی در شرح حدیث بنی صلی الله علیه وسلم
 اگر کسی گوید با وجودیکه حضرت موسی و حضرت یونس وفات یافته اند آخرت رسیده اند و آن را
 عمل نیست - پس چه طور حج میکنند و بلین میگویی - باز در جواب این شبهه چند وجوہات
 ذکر میکند یکی از ان اینکه انبیا مثل شهید بلکه از شهید افضل اند و شهید زنده هستند
 پیش پروردگار خود پس بعید نیست اینکه حج کنند و نماز گذارند - چنانچه ذکر در حدیث دیگر
 شده است و تقریب جویند بر قدر که توانستند زیرا که هر چند الی ان و نظایر وفات یافته اند

صحیح مسلم صفحه ۹۸

گمراشتان در همین دنیا زنده هستند که در عمل است و وقتیکه دنیا فانی گردد و آخرت که طریقی
 است در پس و سبب عمل بهم منقطع خواهد شد - عبارت امام بلفظه اینست - فَإِنْ قَبْلَ كَيْفَتِ
 يُجْزَوْنَ وَيَكْلَبُونَ وَهُمْ فِي الدَّارِ الْآخِرَةِ وَكَيْسَتِ الدَّارُ كُلُّ قَاعٍ أَمْ أَنْ يَكْشَحُوا
 وَفِي مَا ظَهَرَ لَنَا عَنْ طَائِفَةِ الْجَوَابَةِ أَحَدَ هَآؤُلَہَا أَنْتُمْ كَأَنَّهُمْ كَانُوا كَالشَّهَدَاءِ بَلْ أَهْضَلُ مِنْهُمْ وَالشَّهَدَاءُ
 أَجْمَعُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ فَلَا يَبْغِدُونَ أَنْ يُجْزَوْا وَيُصَلُّوا كَمَا وَدَّ فِي مُحَدِّثِ الْآخِرَةِ وَأَنْ
 يَنْتَقِرُوا إِلَى اللَّهِ بِمَا اسْتَطَاعُوا لَا تَنْفَعُهُمْ وَإِنْ كَانُوا أَقْدَرُ لَوْ قَامُوا فِي طَائِفَةِ الدُّنْيَا لَئِنْ
 هِيَ كَانَتْ لَعَمَلٍ حَتَّى إِذَا فَنِيَتْ مَدَّتْهَا وَتَعَقَّبَهَا الْآخِرَةُ الَّتِي هِيَ حَامِلُ الْجَزَاءِ انْقَطَعَ أَعْمَلُ النَّاسِ
 وَدُرُ شَكْوَةِ إِذَا بِي هَرِيرُهُ مَرُورٍ سَمِعْتُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ صَلَّى
 عَلَى عِنْدَ قَبْرِ يَوْمِي تَبِعْتُهُ وَبِحَقِّ صَلَاتِي عَلَى نَبِيِّي أُبَلِّغُهُ سِرًّا أَوْ بَيِّنَةً فِي شُعْبِ الْإِيمَانِ
 فَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَيَكُونُ دُرُ وَخَوَانِدُ بَرٍّ نَزُو قَبْرِ مَنْ مَيَّ شَنُومَ أَنْزَا وَكَسِيكَ
 اذْوَ وَفَرَسْتَا وَرَسَائِدُهُ مَيَّ شُمُومَ أَنْزَا - و در جواب روایت سلیمان بن جیم از شفاء
 قاضی حیاض نقل میکند - گفت سلیمان شرف شدم بپایارت رسول الله صلی الله علیه و آله
 علیہ وسلم در خواب - عرض نمود مردمانیکه پیش آن حضور حاضر شده سلام میکنند
 آغوش سلام ایشان می شنوند؟ فرمود بلی می شنوم و جواب میدهم عبارت دیگر
 وَعَنْ سَيْلَمَانَ بْنِ سُبْحَانَ مَا ذَكَرَهُ الْقَاضِي حَيَّاضٌ فِي الشِّفَاءِ - قَالَ رَأَيْتُ النَّبِيَّ
 صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي النَّوْمِ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ هُوَ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ يَا ذَاكَ قُلْتُ سَلِّمْ
 عَلَيْكَ أَتَفْقَهُ سَلَامَهُمْ قَالَ لَعَمْرُكَ وَاعْلَمُوا - وَدُرُ الْحَسَنَةِ الْمَهْدَاةِ
 فَصَلِّ بِالْعَشَقَةِ اذْوَ بِنِ يَأْسِرُضِي اللَّهُ عَنْهُ رَوَيْتُ سَلَامَهُ - قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ
 صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا عَمَّارُ إِنَّ لِلَّهِ عَمْرًا وَجَلَّ مَلَكًا أَعْطَاهُ اللَّهُ اسْمَاعَ الْخَلَائِقِ كُلِّهَا
 وَهَقَّ قَائِمٌ عَلَى قَبْرِ يَوْمِي إِذَا مَرَّتِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ قُلَيْسَ أَحَدًا مِنْ أُمَّتِي لِيُصَلِّيَ عَلَيَّ
 صَلَوَاتُ الْأَسْمَاءِ يَا سَمِيحُ وَاسْمُ أَبِيهِ قَالَ صَلَّى عَلَيْكَ فَلَا أَنْ كُنَّا أَكَلْنَا أَقِصْلِي الرَّبِّ عَلَى
 ذَالِكَ الرَّجُلِ دَعَا لِي وَاحِدًا عَشَرَ أَمْ وَاهُ الدَّارِ قَطْعِي - ترجمه - گفت عمار بن یاسر
 که فرمودند رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم اے عمار از جانب خداوندی یک فرشته ایست بر قبر من

ایستاده خدایتعالی ویرایشنوائے ظالیم مقرر کرده است از وقت وفات من تا روز قیامت
 پس سیکر از امت من در دوسه فرستد بر من نام فرستاده و نام پدرش میرد و میگوید فلان
 ابن فلان بر شما درود فرستاده است پس خدایتعالی عوض هر درود بر آنکس ده درود یعنی ده بار
 رحمت نازل می فرماید انتهی - و در مشکوٰۃ بحواله ابوداؤد و بیہقی از ابیہریرہ روایت میکند
 قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا مِنْ أَحَدٍ يُسَلِّمُ عَلَى رَجُلٍ إِلَّا رَدَّ اللَّهُ عَلَيْهِ رُوحِي
 حَتَّىٰ أَرُدَّ عَلَيْهِ السَّلَامَ - ترجمہ نیست هیچ یکے از امت من کہ سلام میفرستد بر من مگر خدایتعالی
 روح مرا باز میفرستد جواب سلامش سید ہم اگر کسی را ازین حدیث و ہم پیدا شود کہ روح
 میخورد مفارقت جسم را و این خلاف حیات است درازا لہ این شبہ علامہ جلال الدین سیوطی رحمہ اللہ
 درین باب سالہ است نقل نوشته پازدہ جواب تحریر کردہ وادمجردادہ اند منجملہ آن اجوبہ و جواب
 را بلفظ نقل کردہ فی مے و انہم در جواب رابع گفتہ لکین المراد بِرَدِّ الرُّوحِ عَوْدُهَا بَعْدَ
 الْمَعَادَةِ لِلْبَدَنِ وَإِنَّمَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْبَرَزِیْمِ مَشْغُولٌ بِأَحْوَالِ
 الْمَلَائِكَةِ مُسْتَعْرِضٌ فِي مُشَاهَدَةِ دَرَجَاتِهِ كَمَا كَانَ فِي الدُّنْيَا فِي حَالِهِ الْوَحْشِيِّ وَفِي
 أَوَقَاتٍ أُخْرَى فَعَبَّرَ عَنْ إِقَابَتِهِ مِنْ تِلْكَ الْمَشَاهِدَةِ وَذَلِكَ لِأَسْتِغْرَاقِ بَرَزِیْمِ الرُّوحِ
 ترجمہ - مراد از روح اینست کہ بعد مفارقت جسم باز عود میکند بلکہ مراد اینست کہ حضرت رسول اللہ
 صلی اللہ علیہ وسلم در عالم برزخ در شاہدہ تجلیات رب الکائنات مشغول انداختہ از انحالت
 را بر روح تعبیر فرمود الوجہ الخامس ان یقال ان الرد یستلزم الاستغراق لان الزمان
 لا یخاطب عن مَصِلِّ عَلَيْهِ فِي أَقْطَارِ الْأَرْضِ فَلَا یُحَاطُ مِنْ كَوْنِ الرُّوحِ فِي بَدَنِہ - ترجمہ
 وجہ خامس آنکہ روح استمرار را میخواہد زیرا کہ ہم زمانے خالی نیست کہ در اطراف زمین رود
 خوانندہ نباشد و علامہ ابوالقائم صہبانی در غیب ترمیب خود مؤید معنی نہار وایتہ دیگر
 از حضرت انس رضی اللہ عنہ کہ مرده است حیثُ قَالَ عَنْ أَنَسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
 عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ صَلَّى عَلَيَّ فِي يَوْمِ الْجُمُعَةِ وَلَيْلَةِ الْجُمُعَةِ فَضَيَّ اللَّهُ لَهُ وَمَا تَحَاجُّهُ
 سَبْعِينَ مِنْ حَوَائِجِ الْآخِرَةِ وَثَلَاثِينَ مِنْ حَوَائِجِ الدُّنْيَا وَكُلَّ اللَّهُ بِذَلِكَ مَلَكًا يَدْخُلُ
 عَلَى قَبْرِي كَمَا يَدْخُلُ عَلَيْكُمْ بِأَهْلِي أَيْارَاتٍ عَلَيَّ بَعْدَ مَوْتِي كَعَلَمِي وَالحَيَاةِ درین

حدیث این جمله زیاد آورده است (ان علی بکرمی فی الحیاة) یعنی حضرت
 رسول الله صلی الله علیه وسلم میفرمایند بر سببیکه علم من ابد وفات من مثل علم من حیات است
 و علامه جلال الدین سیوطی رحم در رساله خود که برائے اثبات حیات انبیا نوشته اند حدیثی از
 ابی هریره رضی الله عنه آورده که گفت شنیدم از رسول الله صلی الله علیه وسلم که میفرمودند
 بذاتیکه روح من در دست قدرت او است عیسی بن مریم و دواود و ابدا مد و بر من ایستاده نخواهد
 کرد که یا محمد جوابش خواهم داد و جبارت بکذا و آخر که ابو یعلی عن ابن عمر یخرج سمعت رسول
 الله صلی الله علیه وسلم یقول والذی نفسی بید کی یز کن عیسی بن مریم شکر
 یقوم علی قبری فقال یا محمد لا یجئک انتهی - و در مشکوٰۃ است از عائشه صدیقہ
 رضی الله عنها قالت کنت اذ دخل بیتی الذی فیہ رسول الله صلی الله علیه وسلم
 واکا و اذ نعتی و اقول انما هو زوجی و اری فکلتا دین عمر معهما فوالله ما
 کحلت الا واکا مشدود که علی ثنیابی حیاء من عمر دواہ احمد ترجمہ گفت
 عائشه رضی الله تعالی عنها داخل می شدم در بیتیکه رسول الله صلی الله علیه وسلم مدفون بودند
 (یعنی و ابوبکر) و میگذاشتم پا برچہ (یعنی چادر) خود و بل خود میگفتم جزین نیست که در حیا
 زوج و پدر من هستند یعنی ضرورت حجاب شرعی نیست پس هرگاه کسی که عمر مدفون شد
 پس قسم بخدا داخل نشدم در آن خانه یعنی روضه شریف مگر بحالتیکه ثیاب من بر من بسته
 می بودند بوجهی از عمر انتهی - ازین حدیث سند احمد نه صرف حیات سید الانبیا ثابت شد
 بلکه حیات شیخین رضی الله عنهما هم بثبوت پیوست - **تشمیه** بدان اصل حدیث است
 احادیثی که تا اینجا بقید کتابت در آمدند بعضی از آنها بدلات مطابقی ثبت مدعا یعنی
 حیات انبیا را ندیند بلکه در حدیث دوم ابن ماجه جمله فنی فی الله و حی یز دق و در حدیث
 بیہقی جمله الا انبیا احیاء یصلون فی قبورهم واقع است و بعض احادیث بدلات
 التزامی مفید مطلب اند مثلا از حدیث اول ابن جریر بوسیله شدن اجسام انبیا بعد از وفات
 و از یک حدیث صحیح مسلم نماز خواندن حضرت موسی و از دیگر حدیث سناسک حج گذاردن حضرت
 موسی و حضرت یونس علیهما السلام و از حدیث بیہقی شنیدن آن سید الانام علی آلہ

آله الصلوة والسلام کلام نایب آن بقعه ذی احترام و از حدیث دار قطنی پیش کردن فرشته
 نام خواننده درود شریف را مع نام پدرش و از حدیث سند احمد ضرورت پرده شریعی
 نه فهمیدن حضرت عایشه صدیق رضی الله تعالی عنهما از قبر شریف حضرت رسول الله صلی الله
 علیه وآله وسلم و قبر شریف حضرت ابوبکر صدیق رضی الله تعالی عنهما و باز ضرورت پرده
 دانستن و قنیت که قبر شریف حضرت عمر رضی الله عنه هم در آن روضه شریف مقرر شده که اینهمه
 امور بجز لازم حیات و منافی حیات اند — اگر گوئی و قنیت که اجسام مقدسه انبیاء نیز زمین
 مدفون شدند — هزار بار من قراب بالاے شان انداختند باز حیات و لوازمش صوم و صلوة و عبادت
 عقل میناید و شنیدن کلام و روزه سلام چه طور یاور نموده آید و لهذا علامه شمس الدین
 ابن قیم نیز در خلاف سکه حیات انبیاء همین قسم مضمون در عقاید نامه خود عیسی قصیده نویسه
 ادا کرده اند مثلاً میگویدر: مِنْ قَوْقِهِ أَطْبَقَ ذَاكَ الذَّرَابُ ۚ وَاللَّيْنَاتُ قَدْ
 عَمَّهَتْ عَلَى الْجَدِّ تَرَانِ ۚ كَوَيْكَانَ حَيَاتِي الصَّوْنُ حَيَاتُهُ ۚ قَبْلَ الْمَمَاتِ بَعِيرٌ مِمَّا
 قَوْقَانُ ۚ بِمَا كَانَ تَحْتَ الْكَرْمِ بَلْ مِنْ قَوْقِهَا ۚ وَاللَّهُ هَذَا اسْتَكْتَبَ الرَّحْمَنُ ه
 گویم دلیل عقلی بقایه نصیبی و حدیث نبوی نزد علما محققین چه بود و حدیثین هرگز اعتیار را
 نشاید و این چنین و بهم و تیس که فی الواقع و مسائل است در بکذا مقام یعنی و مخالفت اینجا
 سید الانام علی و علیه آله الصلوة والسلام ادنی و قنیت ندارد و نمی بینی و حدیث
 متفق علیهم همین واروده است که مرده اندرون قبر و تحت ثراب آواز پا پوشی های
 واپس شوندگان می شنود — و در هیچ مسلم واروده که عمر بن العاص صحابی رضی الله
 تعالی عنه در مرض موت خود وصیت فرموده که مرا و قنیت که دفن کنی و برین ثراب
 اندازید و بعد در ترح شدن شتر و تقسیم بودن گوشت آن بر قبرین مقیم باشید تا با شما
 انس گیرم و بنیم که چه مراجعت خواهیم کرد بارسل پروردگار خود — و در سند احمد از عمر بن
 محرم مرویست که دیدند مرا رسول الله صلی الله علیه و سلم بر قنیتیکه کرده فرمودند
 صاحب این قبر را اندامه — و علامه جلال الدین سیوطی در شرح الصدور مینویسند
 روایت کرده است ترمذی با سند حسن و بهم روایت کرده یحیی و حاکم از ابن عباس رضی الله تعالی

که بعض اصحاب رسول الله صلی الله علیه و سلم بحالت بخیری بر قبر سیمه زدن ناکهان شنیدند
 که نذر و ن تبر شش سوره ملک میخواند و تمام کرد پس آن صحابی نزد آنحضرت صلی الله
 علیه و سلم حاضر شده قصه عرض نمودند و ارشاد شد که این سوره نجات دهنده است نجات
 خواهد داد آن شخص را از عذاب قبر البته - بعد تطهیر احادیث را بجهت یکدیگر متفق علیه
 صحیحین و دوم مروی صحیح مسلم سیوم اخذ کرده سند احمد چهارم نقل نموده ترمذی و
 وحاکم و بیهقی است از تو میپرسم که چون این قسم شعور و حیات نسبت عام موات
 (خواه موقت باشد یا مؤبد علی حسب اختلاف العلماء) از احادیث صحیح نزد همه ایمان
 آرندگان بکلمه احمدی علی صاحبها الصلوٰه و التحیة ثابت شده باشد باز در حیات انبیاء
 بعد از وفات که افضل اند از همه مخلوقات با وجود ثبوت ارشاد کسور کائنات صلی
 الله علیه و سلم شک آوردن و خصوص هر چه را بوجه مخالفت عقل ناقص خود گذشتن از
 راه راست روگردانیدن نذهب اعتزال اختیار نمودن است و مسلک علامه ابن قیم و
 استادشان علامه ابن تیمیة درین مسکله مسلک است فاسد و روشسته است کاشکبار
 این بحث را در عقاید نامه علامه ابن قیم چند بار مطالعه کرده یک حدیثی هم موافق معانی
 شان نیافته است صرف دلائل عقلیه در خلاف این مسکله آرند یا بعض احادیث متمسک
 جمهور الضعیف میکنند و الا تاویل می نمایند قرآناً ان تذهب من ودا هذا الخيال
 و الا تكون معد ودا من اهل الاعتزال - اگر کوئی هر چند احادیث مذکور بر ثبوت
 حیات انبیاء خصوصاً حیات سید المرسلین و اجماع بر دوسر اعلیه و علیهم صلوات الله تعالی ناطق
 اند مگر وقتیکه آحادند معارض نتوانند شد بآیات قطعیات مثلاً اِنَّكَ مَيِّتٌ وَاَنْتُمْ
 مَيِّتُونَ وَاَنْتُمْ مَيِّتُونَ وَاَنْتُمْ مَيِّتُونَ وَاَنْتُمْ مَيِّتُونَ وَاَنْتُمْ مَيِّتُونَ وَاَنْتُمْ مَيِّتُونَ
 قرآنی بروفات و قتی و حیات عادی که لازم بهم انسانی است دالالت میکنند و احادیث
 بعد و قتی این وفات ثبوت حیات اند فلما عارضه بینهما كما قال الشيخ الاجل والمحدث المکمل
 مولانا شاه عبدالحق دهلوی رحمة الله علیه فی مدارج النبوة و اگر گویند که قرآن ناطق است
 بمرگ آنحضرت صلی الله علیه و سلم قال الله تعالی اِنَّكَ مَيِّتٌ وَاَنْتُمْ مَيِّتُونَ

جواب اول

ارادہ شنیدن اذان کروم مگر نہ شنیدم و اخراجہ ابو نعیم فی دلائل النبوة من رحمہ
 الآخر عن سعید بن المسیب قال لقد رأيتني كيا لي الحجرة وما في مسجد
 رسول الله صلى الله عليه وسلم غيري وما يأتي وقت الظلمة الا سمعت
 الاذان من القبر ثم اتقدم فاقيم واصلي وان اهل الشام يذخرون
 دما فيقولون انظروا الى هذا الشيخ المجنون - ترجمہ - ابو نعیم در دلائل
 النبوة بوجہ دیگر از سعید بن المسیب روایت کردہ کہ گفتم دیدم خود را بجا التی کہ نبود
 در مسجد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم کسے سوائے من نے آن وقت نماز مگر کہ سے
 شنیدم اذان از قبر شریف پس پیش می شدم و بکیرے گفتم نماز سے گذاردم و گر وہ اہل
 شام داخل شدہ میگفتند بہ بینید ان شیخ مجنون را انتہی من شیخ الصدور و شیخ
 المحدثین مولانا شاہ عبدالحق دہلوی در جذب القلوب فرماید کہ قصہ شنیدن اذان سعید
 بن المسیب تا روز از قبر شریف نبوی شہورست - و در مواہب لدنیہ از شیخ
 ابوالعباس قسطلانی سے آرکہ ایشان وقتے بر حضرت بنی صلی اللہ علیہ وسلم یعنی در
 روضہ شریف داخل شدہ حضرت بنی صلی اللہ علیہ وسلم فرمودند اخذ اللہ یدیک
 یا احمد و ہم روایتے از شیخ ابی السود مروایت کہ گفتم زیارت میکردم شیخ
 ابوالعباس وغیرہ صلحا سائے مصر را پس متبیکہ از ہمہ جدا گشتم و بذر مشغول
 گردیدم و فتوح کار شد ان گرفت نبو و شیخ من مجز بنی صلی اللہ علیہ وسلم و بمصافحہ
 مشرف میطرمود پس ہر نماز و نیز در مواہب از شیخ ابوالعباس جزار نقل مے کنند کہ داخل
 شدیم بجا رب پیش حضرت بنی صلی اللہ علیہ وسلم یعنی در روضہ شریف پس باقیم حضرت
 بنی صلی اللہ علیہ وسلم را کہ برائے اولیا اللہ فرمان ولایت تحریر مے فرماید و برائے
 برادر من محمد ہم فرمان نوشت عرض نمودم یا رسول اللہ مثل برادر برائے من نے
 نویسید فرمود آیت تو قہار شدن میخواہی کہ در لغت ندلس طرے را میگویند و ازین
 معلوم شد کہ مقام ایشان دیگر بود - و ایضا در مواہب حکایت کردہ شدہ ہست از سعید
 نور الدین الایچی کہ ایشان در بعض مواقع زیارت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم

باینکه رسول الله صلی الله علیه وسلم مقتول یعنی شهید شدند پس ندیده ترست نزد من از خود من
 یکبار باینکه شهید نشده اند زیرا که الله جل ثناؤه رسول الله صلی الله علیه وسلم را نبی گردانید و
 هم رتبه شهادت عطا فرمود ابراهیم را وی میگوید گمان میکردند که یهود حضرت نبی صلی الله
 علیه وسلم و حضرت ابوبکر رضی الله تعالی عنهما را زهر خورانیدند انتہی - و علامه جلال الدین
 در انتباه الاذکیاء تحریر فرمایند که در اکثر انبیاء با وجود نبوت و صفات شهادت هم جمع بود
 است حیث قال و قل نبی الا و قد جسمتم مم النبوة و صفت الشهادة قد خلتون
 فی علمهم الا یتیر - و اما راجع احادیث ثبوت حیات انبیاء خصوصاً حیات سالار قافله
 ایشان رحمة للعالمین صلی الله علیه وسلم و علیهم جمیعین از درج احادیث حاو گذارسته
 تا رتبه شهرت و تواتر معنوی رسیده اند گنگا قال خانة المحدثین علائمه جلال الدین
 سیوطی فی انبیا الاذکیاء فاقول حیاة النبی صلی الله علیه وسلم فی قبری
 و سائر الانبیاء معلومة عندنا من الاذکیاء فی ذلك و تواترت بر الاخبار
 الدالة علی ذلك - و اما ما ثبت حیات نبی الانبیاء خواجہ ہر دو سرا علیہ
 السلام من الصلوات اکملها و من التسلیمات افضلها در مشاہدہ ابرار و معاینہ اولیاء کبار
 در آمدہ محتاج بدلیس و موقوف بر برائے نمائندہ - در سند دارمی مروی شدہ است
 کہ سعید بن السیب ایام حرہ کہ یزید پلید کرے نامحقول برائے غارت مدینہ طیبہ
 فرستادہ بود و ماسہ روز در مسجد نبوی اذان اقامت ہم نشدہ بود و از انجا مفارقت نشدند
 و چون وقت نماز میرسید از قبر شریف نبوی صلی الله علیه وسلم آوازے شنیدند
 و نمازے گذاردند عبارتہ الدارمی ہکذا اخبرنا مروان ابن محمد عن سعید بن
 عبد العزیز قال لما کان اقام الحرة لم یؤذن فی المسجد رسول الله صلی
 الله علیه وسلم ثلاثا و لم یقم و لم یقرع سعید بن السیب من المسجد و کان
 لا یعرف وقت الصلوة الا انہ سمع من قبری النبی صلی الله علیه وسلم
 فذکر معناه - و این قصہ شنیدن اذان سعید بن السیب از قبر شریف بطریق
 مختلفہ در کتب متعددہ مروی شدہ فرمود مختارترین علامہ جلال الدین سیوطی در شرح

جواب چہم

جواب پنجم

الصدور و آخرهم سبيد بن السبيد انه كان يلازم المسجد ايام الحرة
 والناس يقتتلون قال فكنث اذا احانت الصلوة اسمع اذا ما يخرج من قبل
 القبر يعني القبر النبوي صلى الله عليه وسلم ترجمه روایت کرده است ابن سعد السعدي
 بن السبيد که اولاد مسجد نبوی بود در زمان جنگ حره و مردمان با هم جنگ میکردند
 گفت سعید بن السبيد وقتی که هنگام نماز میشد شنیدم اذان که از جانب قبر نبوی
 می برآمد و قال الوييز بن بكار في اخبار المدينة حدثني محمد بن عبد العزيز
 بن محمد وغيره عن بكر بن محمد انه لما كان ايام الحرة ترك الاذان
 في مسجد رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم ثلثة ايام وخرج الناس الى الحرة
 وجلس سبيد بن السبيد في المسجد قال فاستوحشت وكنوت من قبر رسول
 الله صلى الله عليه وآله وسلم فلما حضرت الظهر سمعت الاذان في قبر رسول
 الله صلى الله عليه وآله وسلم فصليت ركعتين ثم سمعت الاقامة
 فصليت الظهر ثم جلست حتى صليت العصر سمعت الاذان في قبر
 رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم ثم سمعت الاقامة ثم ازل اسمع الاذان
 والاقامة في قبر رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم حتى مضت الثلثة وقتل
 القوم ودخلوا المسجد وعاد المؤذن فاذا نوافست سمعت الاذان في قبر
 فكلما استمعت ترجمه روایت است از بكر بن محمد وقت جنگ حره در مسجد رسول الله
 صلى الله عليه وسلم ناسه روز اذان نشد مردمان جانب حره رفتند و سعید بن السبيد در مسجد
 نبوی نشست گفت سعید مرا وحشت پیدا شد و از قبر رسول الله صلى الله عليه وسلم نزدیکی
 شدم پس هرگاه یک وقت نماز ظهر رسید شنیدم اذان و از قبر رسول الله صلى الله عليه وسلم
 و دو رکعت نماز اگر دم پس اذان و از تکبیر شنیدم و فرض ظهر خواندم پس نشستم تا آنکه
 نماز عصر خواندم شنیدم اول اذان پس قامت و برابر همین طور شنیدم اذان و
 اقامت در قبر رسول الله صلى الله عليه وسلم تا آنکه سه روز گذشتند و قوم مقتول شدند
 و در مسجد داخل شدند و مؤذن باز پس رسید پس اذان گفت بعد از آن قصد در قبر نبوی

و فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم إِنْ رَجُلٌ مَقْبُوضٌ وَصَدِيقٌ أَكْبَرُ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ
 فرمود فَإِنْ مَحْكَمًا قَدْ مَاتَ وَاجْتَمَعَ وَارْتَدَّتْ بِرَأْسِهِ جَوَابُ شَيْءٍ أَنْكَرَ أَنْ تُحْضَرَ جَسَدُهُ
 در موت و مرد و بعد از آن زنده گردانید حق تعالی او را چنانکه در حدیث آمده است کہ من
 اگر محرم نزد خدا کہ بگذارد مرا در قبر زیادہ بہرچہ بل روز و نیز آمده است کہ خدا تعالیٰ حرام
 گردانیدہ است اجساد انبیاء را برارض پس آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم زنده است بحیات
 جسمانی دنیاوی سبب آنکہ حیات داشت و این بحال است از حیات شہد کہ روحانی اخروی
 است انتہی مخصوص بحیات امام المحدثین امام ابو بکر بیہقی در کتاب الاعتقاد سے نویسد
 الْأَنْبِيَاءُ بَعْدَ مَا قُضِيَ وَارْتَدَّتْ إِلَيْهِمْ أَرْوَاحُهُمْ فَمِنْ أَحْيَاءٍ وَعِنْدَ رَبِّهِمْ
 كالشهداء - و علامہ شہاب الملک والدین قسطلانی رحمۃ اللہ علیہ نیز در مواہب لدنیہ شبہ
 ہذا را ہمین جواب نقل سے فرماید عبارتہ ہذا فَإِنْ قُلْتَ الْقُرْآنُ نَاطِقٌ بِمَوْتِهِ
 عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ إِنْ رَجُلٌ مَقْبُوضٌ وَقَالَ الرَّصِيدِيُّ فَإِنَّ مَحْكَمًا قَدْ
 مَاتَ وَاجْتَمَعَ الْمُسْلِمُونَ عَلَى إِطْلَاقِ ذَلِكَ فَأَجَابَ الشَّيْخُ نَعَى الدِّينِ سَبْكَ
 بِأَنَّ ذَلِكَ الْمَوْتَ غَيْرُ مُسْتَمَرٍّ لَا تَنَاصُلُ اللَّهُ عَلَيْهِ وَاسْمُ أَخِي بَعْدَ الْمَوْتِ
 وَيَكُونُ نَقْلُ الْمَلِكِ وَنَحْوُهُ مُشْرُوطًا بِالْمَوْتِ الْمُسْتَمَرِّ وَلَا فَالْحَيَاةُ الثَّانِيَّةُ
 حَيَاةٌ أُخْرَوِيَّةٌ وَلَا شَكَّ أَنَّهَا أَعْلَى وَأَكْمَلُ مِنْ حَيَاتِ الشَّهَادَةِ وَهِيَ كَأَيْتَةٌ
 لِلرُّوحِ بِلَا اشْكَالٍ وَقَدْ ثَبَتَ أَنَّ أَجْسَادَ الْأَنْبِيَاءِ لَا تَبْكِي وَعَوْدُ الرُّوحِ إِلَى
 الْجَسَدِ كَأَيْتٌ فِي الصَّحِيحِ لِسَائِرِ الْمَوْتِ فَصَلِّ عَنْ الشَّهَدَاءِ فَصَلِّ عَنِ الْأَنْبِيَاءِ
 وَإِنَّمَا النَّظَرُ فِي اسْتِمْرَارِهَا فِي الْبَدَنِ وَفِي أَنَّ الْبَدَنَ يُصِيرُ حَيًّا كَحَالَتِهِ فِي الدُّنْيَا
 أَوْ حَيًّا بِذَوْنِهَا وَهِيَ حَيٌّ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى فَإِنَّ مُلَاذِمَةَ الرُّوحِ لِلْحَيَاتِ
 أَمْرٌ عَادِيٌّ لَا عَقْلِيٌّ فَهَذَا مَا يُجَوِّزُهُ الْعَقْلُ فَإِنْ صَحَّ بِهِ سَمِعَ أَتَيْتُ وَقَدْ كَرِهَ
 جَمَاعَةٌ مِنَ الْعُلَمَاءِ وَيُشْهِدُ لَهُ صَلَاةُ مُوسَى فِي قَبْرِهِ فَإِنَّ الصَّلَاةَ تَسْتَدِرُّ
 جَسَدًا حَيًّا وَكَذَلِكَ الصِّفَاتُ الْمَذْكُورَةُ فِي الْأَنْبِيَاءِ لَيْكَلَةِ الْأَشْرَاءِ كُلِّهَا
 صِفَاتُ الْأَجْسَامِ انْتَهَى مختصر خلاصہ ترجمہ عبارت مواہب این است وفاتیکہ

از آیت ثابت است وفات دوامی است تا تعارض واقع شود با حدیث مشهور چیات
 و حضرت نبی صلی الله علیه و سلم زنده کرده شد ند بعد وفات و بهین سبب منتقل نشد ملک
 آنحضرت صلی الله علیه و سلم جانب ورثه و این حیات قوی است از حیات شهید و بلا شبهه
 بثبوت پیوسته که اجساد انبیاء پوسیده نمیشوند و عود کرده در تمام اموات ثابت
 است چه جائی شهید افضل است عن الانبیاء البتة در استمرار روح کلام هست و هرگاه هیچ کس از
 دلیل سنی حسب تصریح علماء استمرار روح در انبیاء بشاید حیات دنیا ثابت شد اثبات
 لازم است و نماز گذاردن حضرت موسی علی نبینا و علیه السلام در قبرش باید مسلم است
 زیرا که او انگی نماز جسم زنده را میخواهد و همچنان جمیع صفات مذکوره در انبیاء در شب اسرار
 صفات اجسام اند است به مخصوصاً و اما ثانیاً چون بالاجماع انبیاء افضل اند از شهید پس
 فضیلتیکه در شهید خواهد بود در انبیاء بدرجه اولی خواهد بود و حیات که برائے شهید از
 نفس کلام الله بطور عبارتة النفس ثابت است برائے انبیاء بطریق اقتضای انقضای ثابت
 خواهد بود و الا خلاف اجماع لازم خواهد آمد و بهذا صرح جمهور العلماء سیما طائفة المتأخرین
 الاقیاء و اما ثالثاً پس اینکه حیات حضرت سید الانبیاء صلی الله علیه و سلم بوجه تحقق
 صریح شهادت از صدمه مسوئیت که زنیه یهودیه در شاة مصلیه داده بود از انقضای قطعی
 و آیت قرآنی عبارتة النص هم ثابت است چه که در بخاری شریف از حضرت عائشه صدیقه
 رضی الله عنها مرویست که فرمودند حضرت رسول الله صلی الله علیه و سلم در مرضیکه وفات
 یافتند یا عائشه ما ازل اجدکم الطعام الذی اکلتم یحییو و هذا اوقات
 انقطاع آخره من ذلک السیم یعنی اے عائشه همیشه می یافتم طعامی که
 در خیمه خورده بودم و حالامری یا بم انقطاع رگ حیات خود از ان سیم است که در مسند
 احمد از عبد الله بن مسعود رضی الله عنه مرویست قال لان اکلکم لتسعا ان رسول
 الله صلی الله علیه و سلم قتل فتبیلوا حب الی من ان اکلت واحدة انک
 کتمت قتل ذلک بان الله جعله یبیا و الخلة شهید قال ابن ابراهیم و کانوا
 یرون ان اليهود سمیوا و ایا بکرم ترجمه فرمود عبد الله بن مسعود اگر نه بار سوگند خورم

جواب دوم

جواب سوم

بعض احادیث بطور روایدر نام از حضرت سید الانام علیه و علی له الصلوٰۃ والسلام
روایت کرده اند و بعض احادیث بعد مشاهده روح کریم از ان حیات النب علیه صلوات
ربی بوسیده بعض اساتذہ اخذ نمودند چنانچه در حدیث سی و شش از شیخ محمد بن عبد الرحمن
خطاب روایت میکنند که برائے زیارت حضرت بنی محمد علیه السلام هر کتاب عارف
با کشف شیخ عبد المعطی الثونسی فرستیم هر گاه یک قرین و صفت شریف رسیدیم پیاده پا
کردیم شیخ عبد المعطی چند قدم می رفت توقف میکرد تا آنکه ایستاد پیش قبر شریف کلام
کرد که ما نه فهمیدیم چونکه واپس شدیم از سبب توقف چند جا سوال کردیم جواب داد از
رسول الله علیه السلام در حاضر شدن خود از من طلبیدم چون ارشاد میشد که بیا
ساعتی می رفتم و باز من ایستادم تا آنکه رسیدم و عرض کردم یا رسول الله ص
الله علیه و سلم هر چه اہم بخاری از انجناب روایت کرده صحیح است فرمودند صحیح است باز عرض
نمودم روایت کنم بخاری را از انجناب ارشاد شد روایت کن انتم مختصرا بعد ازین
مولانا محمد وحید میفرمایند که یافتیم این حدیث را بخط شیخ عبد الحق دلموی با سند سے دیگر
از شیخ عبد المعطی بهمن حسن و در ان بقدر زیاده است هر گاه یک فارغ شد از زیارت
و مایه تعلق به عرض نمود که از انجناب صحیح بخاری صحیح مسلم روایت کند یعنی درین روایت
ذکر صحیح مسلم موجود است تبرکاً و سنداً اصل حدیث از رساله بخط نقل نموده میشود
الحديث الثالث والثلاثون أخبرني الشيخ أبو طاهر قال أخبرنا الشيخ أحمد بن محمد بن
قال أخبرنا الشيخ السید السند أحمد بن عبد القادر قال أخبرنا الشيخ جمال الدين
القيرواني عن شيخنا الشيخ يحيى الخطّاب المالكی قال أخبرنا عمي الشيخ بركات بن محمد
عن والد عم جدنا الشيخ محمد بن عبد الرحمن الخطّاب شارح مختصر الخليل
قال مشيكنام شيخنا العارفي بالله الشيخ عبد المعطى الثونسى از يادته النبي صلى الله
عليه وسلم قلنا قربنا من الروضة الشريفة ثم جعلنا نجعل الشيخ عبد المعطى يمشي خطونا
ويقول حتى وقف بجاء القبر الشريف فكلّم بكلام لم نفهمه قلنا انصرفنا سالنا
عن وقفاته فقال كنت اطلب الاذن من رسول الله صلى الله عليه وآله فاسلم

فی القُدومِ علیکِ فاذا قال لی اقدم قَدِمْتُ سَاعَةً ثُمَّ وَقَعْتُ وَهَكَذَا حَتَّى وَصَلْتُ
 إِلَیْهِ فَقُلْتُ یَا رَسُولَ اللَّهِ أَكَلِمًا رَوَاهُ الْبُخَارِی عَنْكَ صَحِیْحٌ فَقَالَ صَحِیْحٌ فَقُلْتُ
 كَلْ أَرُوْیْعُكَ یَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ أَرُوْهُ عَنِّي وَقَدْ أَجَازَ الشَّیْخُ عَبْدُ الْمُعْطَى نَفَعَنَا اللَّهُ تَعَالَى
 بِهِ الشَّیْخُ مُحَمَّدٌ حَطَّابٌ أَنْ یَرْوِیَهُ عَنْهُ وَهَكَذَا كَلَّوْا حَاجَازَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَجَازَ السَّیِّدُ
 أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْقَادِرِ لِلْخَلِی یَرْوِیْهِ عَنْهُ بِهَذَا السَّنَدِ وَأَجَازَ الْخَلِی لِابْنِ طَاهِرٍ وَأَجَازَ
 أَبُو طَاهِرٍ لَنَا قُلْتُ وَوَجَدْتُ هَذَا الْحَدِیْثَ بِحِطِّ الشَّیْخِ عَبْدِ الْحَقِّ الدَّهْلَوِی بِأَسْنَانٍ
 لَهُ عَنِ الشَّیْخِ عَبْدِ الْمُعْطَى بِمَعْنَاهُ وَفِیْهِ فَلَمَّا فَرَّغَ مِنَ الزَّیَارَةِ وَمَا یَعْلَقُ بِهَا سَأَلَهُ
 أَنْ یَرْوِیَ عَنْهُ صَلَیَّ اللَّهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ صَحِیْحٌ الْبُخَارِی وَصَحِیْحُ الْمُسْلِمِ بِسَمْعِهِ الْأَجَازِ
 مِنَ النَّبِیِّ صَلَیَّ اللَّهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرَ صَحِیْحُهُ مُسْلِمٌ أَيْضًا أَنْتَهَى وَحَضَرَتْ قُطُبُ الْعَالَمِ الشَّیْخِ
 عَبْدِ الْقَدُوسِ كُنْگُو حِی شَیْ صَابِرِی قَدِیسُ الدِّسَرَةِ دَرِیْغُتُوبُ صَدُوحِیْمُ تَحْرِیْرُی فَوَیْدُ
 كِهْ حَضَرَتْ شَیْخُ الْمَشَایِخِ خَوَاجَه عِشْمَانُ دَارُونِی رَضِیَ الْعَنْتُ خَوَاجَه خَوَاجِگَانُ مَرشدِ مَرشدِ
 خَوَاجَه عِیْنُ الْحَقِّ وَالدِّیْنِ رَضِیَ الْعَنْتُ عِنْدَ وَارِضَاهُ عِنْدَ رَازِیَارَتِ رَوْضَةُ رَسُولِ الْمَصْدُوقِ
 الْمَدِیْنَةِ صَلَیَّ اللَّهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مُشْرِفٌ كَرْدَانِیْدَه فَرَمُودَا سَی فَرْزَنْدِ رَسُولِ الْمَدِیْنَةِ صَلَیَّ اللَّهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ رَاسِلَامُ كَمَنْ
 حَضَرَتْ خَوَاجَه رَسُولِ الْمَدِیْنَةِ صَلَیَّ اللَّهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ رَاسِلَامُ كَرْدَا وَكَلَّمَ السَّلَامَ عَلَیْكَ یَا رَسُولَ الْمَدِیْنَةِ
 اَزْ رَوْضَةِ رَسُولِ الْمَدِیْنَةِ صَلَیَّ اللَّهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ جَوَابُ سَلَامِ آدَمَ عَلَیْكَ السَّلَامُ بِأَقْطَبِ الْمَشَایِخِ وَحَضَرَتْ
 وَلا یَتِ هِنْدِیْنَتِیْ - وَدَرِیْغُتُوبُ الْقُلُوبِ حَضَرَتْ شَیْخُ الْفَقِیْهِیْنِ شَیْخُ عَبْدِ الْحَقِّ دَهْلَوِی تَحْرِیْرُی
 مِیْكَنَنْدُ كِهْ ابْنِ بَخَارِیْ زَابِرُ السِّیْمِ زَوَا یَتِ مِیْكَنَنْدُ كِهْ یَكْ سَالِ حِجْرُ كَرْدَمُ وَبَرِائَتِ زَیَارَتِ رَسُولِ
 الْمَدِیْنَةِ صَلَیَّ اللَّهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ دَرِیْغُتُوبُ طَبِیْعِی حَاضِرُ شَدَهْ نَزْدِ یَكْ قَبْرِ شَرِیْفِ رَفِیْعَةِ سَلَامِ عَرَضِ كَرْدَمُ
 آوَا زَادِ عَلَیْكَ السَّلَامُ نِیْتِیْ - وَأَمَّا سَادَسًا عَلَاوَهُ مَشَاهِدَةُ اِبْرَارِ وَبَعَائِنَةُ اِخْبَارِ دِیْگَرِ
 عَجَایِبِ مَحْجَرَاتِ وَغَرَابِیْبِ خَوَاقِعِ عَادَاتِ رَوْضَةِ حَضَرَتْ اَشْرَفُ الْخَلُوقَاتِ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ
 اَلْكَ الصَّلَوةُ وَالتَّحِیَّاتُ مُنْقُولُ شَدَهْ اَنْدَكِهْ بِرَحِیَّاتِ صَاحِبِ مَحْجَرَاتِ سِرُورِ كَانَاتِ دَوْلَاتِ
 مِیْدَانِ دِیْنِیَا كِهْ مَحْدُثِ دَهْلَوِی دَرِیْغُتُوبُ الْقُلُوبِ قَصَّةُ سُلْطَانِ نُورِ الدِّیْنِ نَقْلُ مِیْكَنَنْدُ كِهْ دَرِ
 سَنَةِ بِخَصْمِ وَبِخَاجِه وَبِهَفْتِ هِجْرِی سُلْطَانِ نَزْدِ كَرْدَمُ مَرشدِ رَسُولِ الْمَدِیْنَةِ صَلَیَّ اللَّهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ رَاسِلَامُ

چاپ ششم

در خواب دید که جانب دو کس اشاره فرموده ارشاد میکنند که از شتران کسان مرا خلاصی ده
 سلطان بفرست در یافت که در مدینه منوره امری غریب پیش آمده باشد که موجب اذیت
 آنحضرت صلی الله علیه و سلم گردیده است فی الفور به شتران تیز رفتار مح لشکر و مال بسیار
 روانه شده در مدینه منوره رسید آخر الامر آن دو کس را که خواب صورت ایشان شناخته بود
 گرفتار کرد و تعقیبش معلوم شد که قریب روضه شریف در رباطی بصورت عابدان قیام کرده
 زمین را سائی میکنند و میخواستند تا قریب قبر شریف رسید جسم اطهر را نیز سائند
 و این هر دو شخص نصرانی بودند سلطان هر دو را گرفتار نموده بقبل رسانیده در آتش سوخت
 و گرد روضه شریف خندقی عمیق کنده اندیشه پر کرد حضرت محبت دهلوی مینویسد
 که همه مورخان مدینه مثل جمال الدین فیروز آبادی قصه القلوب و هم در جذبا القلوب
 است از تاریخ بغداد و مصنف ابن بخار که یکم از امر اجب سیدیه که حاکم مصر و قاهره بود
 بوجه اغوا بعضی مدعیان اراده کرد که اجسام طهره و اجساد مقدسه رسول الله صلی الله
 علیه و سلم و شیخین رضی الله عنهما از مدینه منوره برآورده در مصر دفن کند تا باعث رونق
 دیار مصر شود و آن بلا در مرجع عالم گردید چنانچه معتمد خود ابو الفتوح نام را بر اسم این کار
 متعین کرد و تسمیه ابو الفتوح در مدینه رسید در همان شب چنان هوای تیز وزید
 که تمام زمین تیره و بالا گرفت و شتران و اسبان معزین پالان می افتادند و بوجو شدت
 هوا بر زمین می غلطیدند ابو الفتوح چون این حال دید بسیار خائف شده ازین خیال محال
 تائب گردید و نیز در جذبا القلوب از ریاض النضره صنفه محبت طبری می آرد که در فضل
 حلب در مدینه منوره رسید با حاکم مدینه که از بس طامع بود سازش نمودند و بسیار تحالیف
 و پاداشندیش کردند تا اجازت داد که وقت شب مسجد نبوی هر چه خواست بکنند ایشان
 قریب چهل تن بودند آلات کنیدن یعنی کدال و بیل و کند و غیره گرفته رفتند و خواستند که
 اجسام مقدسه حضرت شیخین رضی الله عنهما را از قبر شریف برارند چون قریب زیارت عثمان
 رسیدند همه را در زمین حنفت شدند و بجهنم واصل شدند و اما سابقا چون حیات برگزیدگان
 ائمه محمدی علی صاحبها الصلوات و التحیته که در هر امر تابع و پیرو سنا لا رافله خودند و بهر کس

اتباع آنحضرت صلی الله علیه و سلم رسیدند بر آن مقام که رسیدند از شهادت تقویه و شجرات
 متکاثره بثبوت پیوسته باشد باز در ثبوت حیات لکس این است و سالار این قافله که ترویج
 و مقصود از هر موجود است شک آوردن هم نصوص صحیح را در پس انداختن راه نادانی
 اختیار نمودن و طریقه محرمی پیروی است فخر المتأخرین علامه جلال الدین سیوطی در
 شرح الصدور میفرماید قال النبی صلی الله علیه و سلم قد روي في التكملة بعد الموت جماعة ما سألوا
 حبيبة ثم اخبرهم هو وابن ابی الدنيا عن عبد الله بن عبيد الله الانصاري ان
 رجلا قتل في سبيل الله فقال محمد رسول الله ابو بكر الصديق عثمان
 اللين الرحيم لا ادرى انس قال العمر - واخرجه البيهقي من وجه اخر عنه قال
 يكناه هم يوارون القتلى يوم صفين او يوم الجمل اذ تكلم رجلا من الانصار حديث
 القتلى فقال محمد رسول الله ابو بكر الصديق عمر الشهيد عثمان اللين الرحيم
 ثم سكنت واخرجه البخاري في تاريخه عن عبد الله بن عبيد الله الانصاري قال
 كنت فيمن دفن ثابت بن قيس بن شماس كان اُصيب يوم اليمامة فاكفنا ادخلنا
 قبره سمعنا يقول محمد رسول الله ابو بكر الصديق عمر الشهيد عثمان اللين الرحيم
 ففطرنا اليه فاذا هو ميت - ترجمه گفتم يهقي از جماعت با سألند صحیح را وایت کرده
 شده است که بعد از موت کلام کردند چنانچه یهقی و ابن ابی الدنيا از عبد الله بن عبيد
 الانصاري روایت میکنند که شخصی از قتلى سبیل کلام کرد و گفت محمد رسول الله ابو بكر
 صديق عثمان رحيم است و يهقي از وجه دیگر از عبد الله بن عبيد الله الانصاري
 روایت کرده که وقتی که مقتولين را يوم صفين یا يوم الجمل در خاک پوشیدند میگویند
 ناگهان شخصی از مقتولين انصار کلام کرد و گفت محمد رسول الله ابو بكر الصديق عمر الشهيد
 عثمان الرحيم پسترا موش گشت آورده امام بخاری در تاریخ خود از عبد الله بن عبيد الله
 الانصاري گفت بودم در کسانیکه دفن کردند ثابت بن قيس بن شماس را و او زخمی شده
 بود روزی که پس هرگاه که داخل کردیم او را در قبر شنیدیم میگویند محمد رسول الله ابو بكر
 الصديق عمر الشهيد عثمان اللين رحيم چنانکه او دیدیم مرده بود و هم در شرح الصدور

قَالَ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعْبِ الْإِيمَانِ ثَنَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ الْحَافِظُ حَدَّثَنِي أَبُو اسْحَاقَ اِبْرَاهِيمَ شَنَا
 اِسْمَاعِيلَ بْنَ يَحْيَى بْنِ خَازِمٍ السَّمَلِيُّ ثَنَا حُشَنَامُ الْمُقَاتِلِيُّ عَنْ أَبِي بَكْرٍ عَزَّ وَجَلَّ عَنْ أَبِي بَرَكَةَ هَيْمٍ وَكَانَ
 قَاضِي نِيشَاپُورٍ وَدَخَلَ عَلَيْهِ رَجُلٌ فَقِيلَ لَهُ إِنَّ عِنْدَ هَذَا حَدِيثًا عَجَبًا فَقَالَ يَا هَذَا وَمَا
 هُوَ قَالَ عَلِمْتُ فِي كُنْتُ رَجُلًا نَبَأَ شَأْنِ ابْنِشِ الْقُبُورِ فَهَاتِ امْرَأَةً فَذَهَبْتُ لَا تَعْرِفُ
 قَبْرَهَا فَصَلَّيْتُ عَلَيْهَا فَلَمَّا جِئْتُ اللَّيْلُ ذَهَبْتُ لَا ابْنِشَ عَنْهَا وَضَرَبْتُ بِيَدِي إِلَى كَفْهَيْهَا
 لَا سَلَمَ لَهَا فَقَالَ سُبْحَانَ اللَّهِ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ يَسْلُبُ مِنْ امْرَأَةٍ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ
 ثُمَّ قَالَ أَلَمْ تَعْلَمُوا أَنَّكَ مِمَّنْ صَلَّيْتَ عَلَيَّ وَأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ عَظَّمَ لِي عِزِّي صَلَّيْتُ عَلَيَّ -
 ترجمہ۔ روایت مست از ابی ابراہیم قاضی نیشاپور شخصے نزد سے آدم مردمان گفتند
 قصہ عجیب گوید قاضی پر سید جواب داد کہ من نباشم دوم کفن سے درویدم زنی
 مرد پس میں ارادہ فرمتم کہ قبر ویرا سے شناسم و نماز جنازہ گزار دوں چون شب تاریک شد
 برائے دروئی کفن فرتم و جانب کفن بہت اخڑوے دست انداختم زن مردہ گفت
 سبحان اللہ مرد سے جنتی از زن اہل جنت کفن سے درویدم پس گفت نمیدانی جنازہ من
 نماز گزار دی و خدا سے بزرگ جملہ نماز گزارندگان جنازہ مرا بخشید اگر کوئی در حیات
 انبیاء و حیات شہداء چه فرق است گویم فرمتے بسیار و تفاوتے ست بشمار حیات
 شہداء حیات روحانی ست و حیات انبیاء حیات روحانی و جسمانی حکام عن حدیث
 البیہقی ان الارض لا تاكل اجساد الانبياء یعنی زمین اجساد انبیاء را نمی خورد و ہمین
 وجه موجودہ خواهد بود برائے عدم انقطاع نکاح انبیاء و نہ تقسیم بودن ترکہ ایشان بخلاف
 شہداء کہ ترکہ شان تقسیم میگردد و نکاح از واج شان درست میشود۔ اگر کوئی حدیث
 بیہقی کہ (الانبياء لا يتركون في قبورهم بعد ان يعين ليكة ولكمهم فيهاون بين
 يدى الله حتى ينفخ في الصور) برستمر حیات انبیاء در قبر دلالت نمیکند بلکہ از میں
 حدیث معلوم میشود کہ انبیاء صرف چہل روز در قبور سے باشند بعد از ان ہمیشہ پروردگار
 خود تا قیام قیامت نماز میگذارند و بخلاف ما دینا گویم میں حدیث بیہقی
 معارض نہ تواند شد بحدیث صحیح مسلم (مروءت بنحوی) و هو قائم یصلي في قبره

که برجیات حضرت موسی علی نبیا وعلیه الصلوٰۃ و السلام در قبر تا زمان برکت نشان نبی
آخر الزمان علیه الصلوٰۃ من الرب المنان دلالت میدارد و همچنین دیگر احادیث بهیچ
و غیره که در ابتدائے رساله منقول شده اند مثبت حیات انبیاء در قبر اند - و هذا آخر الكلام
فی هذا المقام و صلے اللہ علی رسولہ و خیر خلقہ سید الانام و علی آلہ و صحبہ الکرام -

تقریظ مولانا مولوی عبد السلام صاحب

امام مسجد شمله

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى مَا أُنْعَمَ وَعَلِمَ الْبَيَانِ مَا تَعْلَمُ وَالصَّلَاةُ وَالْ
وَالسَّلَامُ عَلَى حَبِيبِهِ وَرَسُولِهِ سَيِّدِ الْعَرَبِ وَالْعَجَمِ وَعَلَى آلِهِ وَاصْحَابِهِ مَصْنُوعِ
الْفِكْرِ الْبَالِغِ الْيَكُونِ بِنْدَةٍ ضَعِيفٍ وَكِنَامٍ رَاجِي عَفْوِ رَبِّ الْأَنَامِ مُحَمَّدٍ عَبْدٍ عَجَبِ السَّلَامِ
الْكَاشِمِيِّ وَطَنًا وَخَفَى نَذْبًا وَحِشِّي النِّظَامِي الْفَخْرِي الْبِنَازِي مَشْرَبًا عَفَى الْعَدَمِ
عَنِ الدِّيَةِ وَحَسَنِ الْبَهَاءِ وَالْيَدِ كَمَا بَرَّابِ عَقُولِ وَاصْحَابِ فُجُولِ مَحْبُوبِ بَابِ كَمَا رَسَالَةُ نَذْمِ
تَبَشِيرِ الْأَصْفِيَاءِ بِإِثْبَاتِ حَيَاتِ الْأَنْبِيَاءِ رَسَالَةُ آيَاتِ كَمَا دَلَّلَ وَاثْقَشَ بِنْيَانِ مَرْصُوعِ
صَحِيفَةِ آيَاتِ كَمَا بَرَّابِ قَاطِعِ أَشْخَابِ رُفُوعِ رُفُوعِ آيَاتِ زَمَانِ زَاهِرِ حَقِّ زَمَانِ كَمَا
أَشْهَدُ بِأَنَّ دُجَايَاتِ كَمَا أَثَارِ تَنْصَارِدِينَ حَقِّ مَطْلُوقِ زَمَانِ لَفْظِشَ هُوَ يَدَا - كَيْفَ لَا
كَمَا مَوْلَفِشَ عَالَمِ عُلُومِ مَنَقُولِ مَعْقُولِ وَاقِفِ فَنُونِ فُرُوعِ وَاصُولِ جَامِعِ الْوَارِدَاتِ -
قَاطِعِ أَشْجَارِ عِلْمِ حَقِّ جَلِيلِ حَرَمِ نَبِيلِ مَوْصُوفِ بَاوَصَافِ سَجْدِ رُفُوعِ مَوْلَانَا مَوْلَا
مَشْتَقِ أَجْدَادِ وَجْهَانِ سَجَلِ الْعِلْمِ الْمَعْرُوفِ رَأْسِ الْعِلْمِ وَالْعَقْلِ أَصْلِ دِينِهِ وَالْعِلْمِ سَلَامَةِ الْفَقْرِ فَرَحِ
وَالْتَقْوَى حُرْفَةِ الْيَقِينِ قُوَّةِ وَالحِكْمَةِ عِفَّةِ الْوَفَا طَبْعِهِ وَسَلَامَةِ رَبِّ آمِينَ أَتَجِدُ كَمَا بَيَانِ
بِنَصُوصِ بَرَّابِ عِيَانِ نَمُودِ نَجَاسَتِ بَيْتِكَ أَنْبِيَاءِ دَرَقَبُورِ نَاغِيكَ زَمَانِ وَحَقِّ أَنْبِيَاءِ
حَضْرَتِ سَيِّدِ الْبَشَرِ صَلَّيَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَمَا أَفْضَلَ وَخَاتَمِ جَلَّالِ زَمَانِ أَنْبِيَاءِ حَيَاتِ الرُّوحِ وَ
صَحِيحِ حَسْمِ نَوْعِيكَ ثَبُوتِ رَسَائِدِ عِلْمِهِ مَوْلَا رَسَالَةِ أَقُولُ أَنَا وَالْعَقْدُ أَتَجِدُ

تقریر

مولانا مولوی غلام محمد صاحب ہوشیارپوری

نحمدہ اللہ وحدہ ونصلی علی من لانی بعدہ۔ اما بعد

فما فی ہذہ الرسالۃ الّتی اتّفقوا الوقت نکات المتقول

والمتقول العربی لغو امض العشر و الاصول المتکی

المتوحّد مولانا احسان فط مولوی مشتاق احمد علیہ السلام

الاحسان مقرون بالحق والصواب مقبول عند

اولی الالباب ولا تلہا شیئ من المرام وبراہینہا

اتبیق النظام اللہم اجعلہا نافعۃ للمسلمین ودفعۃ

لشبهہ الضالین۔ آمین۔

خادم العلماء فقیر غلام محمد ہوشیارپوری عفی اللہ عنہ

کتبہ اشتقاق احمد خان عفی عنہ ساکن شہر میٹھ تلمیذ جناب شیخ محمد حسین صاحب

٢٨٢

DUE DATE

٢٩٤٥٢٥

٢٣/٤٢

٢٩٤٥٢٥ ٢٣٤٢ ٢٨٢ ت

٢٩٤٥٢٥ ٢٣٤٢ ٢٨٢ ت

تبشیر الاصفیاء باتنیات حیاة الربیة

Date	No.	Date	No.
------	-----	------	-----